

Tribina
„Zakon za zabranu diskriminacije
i njegova primena
na LGBT populaciju“

15. januar 2007.
Medija Centar
Beograd

Arthur Kibbelaar (drugi sekretar holandske ambasade u Beogradu):

Ovde smo da podržimo zalaganje Anti-trafiking Centra i Gej-strejt alijanse za usvajanje antidiskriminacionog zakona i da istaknemo bitnost javne rasprave o ovoj temi uz učestvovanje predstavnika svih političkih partija pre održavanja izbora. Verujemo da je poštovanje prava manjina od izuzetne važnosti za ljudsku zajednicu i demokratiju u celini. LGBT prava su bitan deo manjinskih prava i deo ljudskih prava. Njihovo poštovanje doprinosi iskazivanju svih ljudskih potencijala jednog društva kao i napredovanju društva u svakom smislu. Ova debata pokazuje sa Srbija gleda u budućnost i ono što želi da postane. Hvala vam što ste ovde.

Frank van Dalen (predsednik holandske fondacije COC za zaštitu LGBT prava):

COC je u svojoj šezdesetogodišnjoj istoriji delovanja prošao kroz tri faze. U prvoj smo se izborili za antidiskriminacione zakonske akte, u drugoj za mogućnost sklapanja bračnih zajednica istopolnih partnera, a sada radimo na tome da svi ljudi razumeju i prihvate te zakonske norme.

Usvojenje jednakih prava za seksualne i rodne manjine je bio veoma spor proces u Holandiji, jer mi nismo imali model na koji smo mogli da se ugledamo u svojoj borbi, morali smo kao pioniri u tom procesu sami pronaći svoj put. Druge zemlje, pa i Srbija među njima, sada svakako imaju Holandiju kao model na koji se mogu ugledati, tako da vaša borba za prava seksualnih i rodni manjina može teći mnogo brže.

Dobar antidiskriminacioni zakon štiti pravo na individualnost i na sopstvenu privatnost. Pravo na privatnost podrazumeva zaštitu porodice i doma, a posebno jedinstvenost jedne ljudske jedinice uključujući i njen seksualni i rodni identitet. Ovaj zakon štiti ljudski život, ljudsko dostojanstvo i fizički i moralni integritet. On sadrži i odredbe koje govore na koji način država sa svojim organima i institucijama efikasno štiti zakonom zagarantovana prava svih manjinskih grupa, pa i seksualnih i rodni manjina. Manjine koje se osećaju, sigurno, zaštićeno, ne moraju da se skrivaju i brinu za sopstveni život, svakako su mnogo produktivnije kako na ličnom planu tako i korisnije za društvo u ekonomskom smislu. Istraživanja u USA su nam to pokazala.

Boris Milićević (Gej-strejt Alijansa):

Većina nas u Srbiji vidi Holandiju kao neki nedosanjani raj, mada kako smo mogli da čujemo i oni još uvek imaju problema. Situacija u Srbiji je dosta lošija, a to pokazuje i donošenje Ustava pre par meseci. Sam novoizglasani Ustav Republike Srbije je heteronormativan i heteroseksistički. Autori Ustava su slučajno ili namerno napisali tekst najvišeg pravnog akta koji onemogućava, tj. vrlo otežava poboljšanje položaja lezbejki, gejeva, biseksualnih i transrodnih osoba. U antidiskriminacionoj odredbi Ustava je po meni namerno izostavljena LGBT populacija, seksualno i rodno različiti. Brak i vanbračna zajednica su definisani na rigidan način, jer po Ustavu mogu da ih čine samo partneri različitog pola, muškarac i žena. Time se onemogućava da se u jednom trenutku

zakonski definiše istopolna zajednica. Političke stranke koje su učestvovala u pisanju Ustava moraju da budu svesne potrebe da se taj deo ustavnog zakonodavstva redefiniše.

Srbija je poslednjih godina donela nekoliko zakona u koje su ubačene antidiskriminacione odredbe gde se pominje i zaštita seksualno različitih ljudi. Srbija je htela da ide onim putem kojim ide Hrvatska u antidiskriminacionoj regulativi, tako da kroz pojedinačne zakonske akte brani manjine. Taj put se i u Srbiji i u Hrvatskoj pokazao lošim, pogrešnim. Navodim tri karakteristična slučaja koja su se desila u poslednjih nekoliko godina gde je država ili neka od čak tih modernističkih, proevropskih partija direktno diskriminisala gejeve i lezbejke. Imamo slučaj srednjoškolca septembra i oktobra 2003. godine koji je morao da pobegne od kuće posle autovanja svojim roditeljima. Došao je u Beograd i pokušao je da se upiše u srednju školu. Država je dva meseca onemogućavala da se dečko upiše u završni razred, time dovodeći u pitanje njegovo pravo na obrazovanje, samim tim i egzistenciju. To se desilo u vreme demokratske, proreformske, postpetooktobarske vlade gospodina Zorana Živkovića, tada funkcionera DS-a.

Drugi slučaj je vezan za lezbejku koja je pokušala da dobrovoljno da krv u Novom Sadu i odbijena je pošto je pozitivno odgovorila na pitanje u upitniku koje je glasilo „Da li ste imali seksualne odnose sa osobom istoga pola?“. Time je u praksi održan koncept rizičnih grupa, ono što je Svetska zdravstvena organizacija odavno napustila menjajući ga za princip rizičnog ponašanja. Ministar zdravlja je u tom trenutku bio gospodin Tomica Milosavljević, funkcioner stranke G17+. Nakon nekoliko meseci aktivistkinje Labrisa su uspele posle teških pregovora sa ministarstvom i Crvenim Krstom da izdejstvuju izbacivanje jednog takvog pitanja iz upitnika za davaoce krvi.

Treći slučaj je vezan za jednog političkog aktivistu iz Jagodine koji je zaustavljen u svojoj političkoj karijeri u LDP samo zato što je gej. Opštinski menadžer stranke mu je to obrazložio time što bi se počelo za sve u partiji govoriti da su gej jer je on previše autovan. Svi u gradu znaju za njegovu homoseksualnost. Sa istim obrazloženjem je pre dva meseca izbačen i iz izbornog štaba. Momak je pokušavao da dopre do viših stranačkih organa, ali bezuspešno.

Mi u Srbiji imamo stalnu praksu kršenja ljudskih prava i to ne samo gejeva i lezbejki. Imamo problem i sa institucijama, ali i sa onim političkim subjektima i strankama od kojih ljudi najčešće očekuju zaštitu. Zbog toga je donošenje antidiskriminacionog zakona u narednom skupštinskom sazivu jedna od ključnih stvari. Tu je naravno i građenje novih institucija koje će da sprovode taj zakon. Pored toga, jako je bitno da i gejevi, lezbejke, biseksualne i transrodne osobe krenu konačno da se lično bore za svoja prava. Tuđa ruka nas neće pomilovati, sami moramo da se izborimo da nas i ovi ljudi prisutni danas ovde saslušaju po principu političke odgovornosti i da sprovedu to što mi zahtevamo.

Milan Marković (predstavnik DS):

Ustav je takav da zahteva opšti društveni konsenzus, a mi ovde okupljeni u odnosu na Srbiju u celini ne možemo reći da delimo stavove po mnogim značajnim pitanjima, pa tako i pitanju ovih populacija. Mnoga druga pitanja u Ustavu su rešena na način koji se ne sviđa Demokratskoj stranci. Ustav se nije mogao doneti da tri miliona i šest stotina hiljada ljudi nije izašlo na referendum i glasalo za taj Ustav, a pre toga ukoliko odgovarajuća većina u parlamentu taj Ustav nije predložila. Postavljati pitanje zašto u Ustavu nema ovoga ili onoga je lako, a odgovor je još lakši - za mnogo šta što bi neko voleo da se nađe u Ustavu nema saglasnosti. Lak je taj konformistički pristup - uzeti tekst Ustava i iskritikovati ga od početka do kraja. Kada ne bismo bili spremni na to da moramo napraviti tekst koji će biti pomak u odnosu na prethodni Ustav, a koji će imati šansu da bude usvojen i u Parlamentu i kasnije na referendumu, onda nikada ne bismo ni došli do novog teksta, već bi živeli pod Ustavom koji smo imali od '89. do pre dva meseca.

Mi živimo u društvu u kom ste do pre petnaest godina bili diskriminirani ako vam je deda bio četnik, do pre pet godina ste mogli da izgubite život ako ste imali političko opredeljenje drugačije od vladajućeg. I onda je napokon došao 5.oktobar i krenule su promene. Imam utisak da i pored najbolje želje političkih i društvenih elita te promene ne mogu da budu brže nego što društvo može da prihvati. Naravno, mogu da budu brže da je politička elita bolja, ali ona to nije. Opet, imajte na umu da postoje određene društvene okolnosti i shvatanja u društvu koja ne mogu preko noći da se promene. Znači da je od skora većinsko stanovništvo za priključenje EU, a da je još uvek većina izrazito protiv priključenja NATO-u, a ja sam siguran da će kroz pet godina većina biti za priključenje i NATO-u.

Mi vodimo borbu na dva fronta, jedan je normativni, zakonodavni, politički i mislim da tu može mnogo više da se uradi nego što se dosad uradilo. Znači, mogao je da se donese i opšti antidiskriminacioni zakon. DS je predložila i zakon o ravnopravnosti polova. Imamo u proceduri zakon o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom. Ja mislim da ćemo mi u prolećnom zasedanju parlamenta doneti opšti antidiskriminacioni zakon. Verujem da tu neće biti spora ni sa drugim političkim strankama, bar se nadam. Dobro je da postoje ovakvi skupovi, dobro je da postoji pritisak nevladinih organizacija na političke stranke da normativno dostignemo određeni civilizacijski nivo.

Druga borba se vodi po pitanju edukacije, razumevanja, toga da svi jesmo jednaki, da svi moramo imati jednaka prava i da treba da poštujemo jedni druge, da ne treba da se podsmevamo nekome zbog njegovog verskog opredeljenja, seksualnog opredeljenja, političkog opredeljenja. Tu je najodgovornija elita, ljudi koji su u javnom životu i treba da se trudimo da svojim primerom pokažemo to, da bi to shvatili i naši sugrađani širom Srbije. Srbija je dinamična, različita su mesta, različiti su ljudi, različito je poimanje stvari. Važno je da vi vaše stavove i zahteve učinite javnim, a onda mi koji imamo mogućnost kreacije političkog života treba to da razumemo i oni koji nemaju tu sposobnost po mom mišljenju svoje mesto treba da traže u političkoj istoriji. Iskreno se

nadam da će 2007. godina biti ona u kojoj ćemo u normativnom smislu napraviti značajne pomake.

Jelena Milić (predstavnik koalicije LDP-GSS-SDU-LSV):

U dokumentu Evropske komisije sa kraja 2005. i početka 2006. godine o stanju procesa stabilizacije i asocijacije sa Evropskom Unijom je vrlo eksplicitno rečeno da je, posle zadatka o ustavnom usaglašavanju Ustava Srbije i Ustava Crne Gore sa Ustavom tada Državne zajednice Srbija i Crna Gora, drugi najbitniji uslov koji treba da se ispuni u procesu stabilizacije i asocijacije sa Evropskom Unijom usvajanje opšteg antidiskriminacionog zakona. Srbija je posle osamostaljenja Crne Gore ostala sama sa svojim problemima oko pisanja novog Ustava i sa pitanjem tolerantnosti, tj. problemom formiranja drugačije, tolerantnije Srbije. Opšta je ocena međunarodno priznatih stručnjaka za ljudska prava da je čitav korpus ljudskih prava u novodonešenom Ustavu u mnogo lošijem položaju nego u prethodnom ustavu, pa s tim u vezi i korpus koji se odnosi na zaštitu LGBT populacije i svih drugih manjina. Koalicija oko LDP-a se ne zalaže za prava seksualnih i rodni manjina i za pravo na različitost zato što postoji 11% građana ove zemlje koji su drugačije seksualne orijentacije od većinske, već zato što je to deo političkog principa i osnov naše liberalne ideologije za koju se zalažemo i jedan od osnovnih postulata koncepta ljudskih prava bez kojih nema razvijenih i stabilnih demokratija u 21. veku.

Centar za unapređenje pravnih studija i Institut za uporedno pravo su još pre par godina izašli u javnost sa par projekata antidiskriminacionog zakonodavstva koje su i Savet Evrope i neke druge međunarodne organizacije koje prate proces demokratizacije našeg društva ocenili jako povoljnim. Pokušali su čak da organizuju određenu javnu debatu na tu temu. Pre par nedelja je Vlada Srbije organizovala jedan skup i osnovala radnu grupu za donošenje novog antidiskriminacionog zakona. Tada je predstavnik Vlade, Petar Lađević, rekao da do sada opšti antidiskriminacioni zakon nije usvojen zato što nije bilo političke volje. Ne postoji politička hrabrost, doslednost da se otvori javna debata i da se jednom za svagda u parlamentu definiše dobar zakon koji će jasno definisati pojam diskriminacije, pa onda definisati i pravne odgovore za to, a da se onda kasnije pomoću drugih mehanizama od Srbije stvori tolerantno društvo. Tolerancija se uči, koncept obrazovanja za demokratsko građanstvo je obaveza svih stranaka koje sebe deklarišu kao demokratske i obaveza svih drugih segmenata društva, kako medija, tako i civilnog sektora.

Snežana Stojanović - Plavšić (predstavnik G17+):

Činjenica je da Srbija jeste konzervativno društvo. Činjenica je i da želimo da je menjamo. Kada nešto želite aktivno da menjate, onda prolazite kroz razne faze. Moj stav lični o stvarima o kojima danas pričamo je mnogo jasniji nego što je stav moje političke stranke, nego što je stav koalicije u kojoj je moja politička stranka i nego što je stav Srbije u celini. Kada imate vrlo jasan stav o nečemu i hoćete to da menjate, možete se udruživati sa ljudima koji isto misle o tom pitanju, kao što su grupacije ljudi koje žele da se bore za određena prava. Ali kada želite da imate više ljudi oko sebe koji će se boriti za

različita prava, onda dolazite do toga da se taj stav na neki način razvodnjava i nažalost on često na nivou referenduma, recimo, dostigne ono što smo imali sa Ustavom. Želim i ja da istaknem ovom prilikom da nije stvari u Srbiji moguće menjati preko noći, ali da svakako to ne znači da treba da odustanemo od toga da je menjamo. Odgovornost političkih elita jeste u tome i da menjaju Srbiju, a ne samo da podilaze stavovima većine.

Zaštita diskriminiranih grupa jeste nešto čime se stranka G17+ bavi. Jako žestoko smo se u Parlamentu zalagali i za zaštitu prava osoba sa invaliditetom i čitav set odredaba tog zakona, koje su ustvari kaznene odredbe, došle iz poslaničkih klupa stranke G17+. Naravno da ćemo se zalagati za sva manjinska prava na svim nivoima uključujući i prava seksualnih manjina. Stranka G17+ nema nikakve dileme oko toga da diskriminacija ne sme da postoji.

Ono kako nivoe diskriminacije i šta sve diskriminacija znači definiše Model antidiskriminativnog zakona koji sam juče dobila kao i još neki drugi modeli za koje sam videla da su pripremani je u potpunosti prihvatljivo za stranku G17+. Ako idemo dalje od toga i razmatramo druga prava seksualnih manjina - pravo na registraciju zajednice, pravo braka, pravo usvojenja dece - mislim da bismo već došli do klizavijeg terena i to je nešto o čemu danas takođe možemo da pričamo. Što se tiče G17+, ona prihvata sve evropske standarde, odnosno postavljenu rezoluciju Evropskog Parlamenta protiv diskriminacije seksualnih manjina. Takođe smatramo da je otvaranje ove teme u javnosti i ono što smo ovde nazvali edukacijom, odnosno pokretanjem svih pitanja koja su od značaja za seksualne manjine nešto što svakako treba da se dogodi u Srbiji. Slažem se da treba raditi paralelno i na normativnom i na edukativnom planu. Smatramo, takođe, da bi registracija zajednica ljudi istog pola bila prihvatljiva. Ono što je još uvek pod znakom pitanja i što mislim da je tema koja otvara dileme je brak i usvajanje dece. O tome bismo mogli da pričamo, puno sam razgovarala sa raznim ljudima i tražila sam potkrepljenja i u psihološkoj praksi i teoriji. To su prosto pitanja koja mislim da mogu biti otvorena takođe za razgovor i ovde danas, a i inače u Srbiji.

Jelena Milić (predstavnik koalicije LDP-GSS-SDU-LSV):

U novom Ustavu, koji, kako je Boris rekao, je prilično heteroseksistički vi više ni nemate mogućnost da daljim zakonskim aktima ove teme o kojima govorimo uvedemo predlozima zakona u javnu debatu. Pre svega je bitno napraviti Ustav i normirati ga tako da vi posle zakonima možete da uvodite nove društvene teme poput gej brakova, eutanazije, kloniranja i tako dalje. Demokratska stranka je 2004. ili 2005. godine uradila predlog zakona o porodici u kojem je vrlo eksplicitno bilo rečeno da je žena ta koja odlučuje o pravu na život, tj. o abortusu, da bi onda napravila truli politički kompromis i u novom Ustavu ustavnim odredbom u članu 63. razvodnila taj stav i rekla da svako ima pravo da odlučuje o životu. Ne možete reći deklarativno „zalažem se za sve evropske vrednosti“ kada usvojite Ustav u kome kažete da ne pristajete na evropske standarde i mehanizme zaštite ljudskih prava na osnovu međunarodnih konvencija koje ste pre toga potpisali i da je unutrašnje zakonodavstvo starije od međunarodnog u oblasti zaštite ljudskih prava, pa i u oblasti zaštite seksualnih manjina. Time diskvalifikujete sve svoje deklarativne stavove u tom smislu. Novi Ustav mora da sadrži prostor da može na osnovu

društvenog konsenzusa i uz princip poštovanja univerzalnosti ljudskih prava da se nove teme u društvu uvedu u javnost, da se zakonskim oblastima regulišu, a mi možemo da učinimo sve što od nas zavisi da taj stepen tih sloboda bude onakav kakav je trenutno u svetu i kakav javnost zaslužuje.

Milan Marković (predstavnik DS):

Politika mora poći od onoga što je realno. Mi danas imamo Ustav gde i te odredbe o braku mogu da se promene ukoliko većina u parlamentu bude za to. Dakle, sada više nije potrebno da tako nešto stavite na referendum. Ustav je neuporedivo bolji od prethodnog u svakom pogledu i nema potrebe nešto polemisati oko toga sada. Bolji je i u oblasti zaštite ljudskih i manjinskih prava, i u oblasti parlamentarizma, i u oblasti novih institucija, prilagođenosti propisima EU itd. Ne mogu da shvatim da može uopšte da dođe u pitanje da li je novi tekst Ustava bolji od prethodnog. On je nov, bolji je mnogo od prethodnog, a najbolji mogući nije sigurno. Najbolji mogući možete dobiti kad sednete sami i napišete ga... i opet bi to bilo po volji jednog čoveka - ja sam bih smislio najbolji mogući za mene, a neko ovde bi smislio najbolji mogući za sebe. Nažalost ili na sreću, a pre bih rekao na sreću, Ustav mora da dobije podršku većine građanstva i zbog toga svi moramo da pristanemo na nešto što se zove kompromis i mislim da to nije nikakav truo kompromis, već onakav sa kojim možemo da živimo, jer da nema takve vrste kompromisa verovatno bismo se međusobno pobili.

Pitanje imovinskih odnosa između bračnih ili vanbračnih drugova je jedno pitanje i ono mora biti rešeno na način da kako to važi za heteroseksualne zajednice da tako to važi i za homoseksualne zajednice.

Što se tiče usvajanje dece mislim da je to veoma sporno pitanje i moram reći moj lični stav, pošto gospođa Čomić nije tu i ja ne bih da iznosim po ovom konkretnom pitanju stavove stranke. Moj lični stav je da usvajanje dece ne bi trebalo dozvoliti homoseksualnim zajednicama. To je moj lični stav, ponavljam, a sad ću ga i obrazložiti. Pošto je 90% populacije heteroseksualno, a vi ne možete ustanoviti kod deteta da li je homoseksualnog ili heteroseksualnog opredeljenja, pretpostavka je logična da bi dete do svoje osamnaeste godine živelo u zajednici koju ono intimno ne podržava, odnosno za koju ono nije predodređeno, ono život vidi drugačije i mislim da je to veoma loše. Ja zaista nisam za to i mislim da o tome treba da se izjasne pedagozi, lekari, sociolozi itd, a onda u krajnjem slučaju političari mogu doneti svoj stav. Za sada je ovo moj privatni stav, ali ne kažem da ukoliko mi neki stručnjaci ne objasne drugačije da ga ne bih promenio.

Koliko znam, Demokratska Stranka o tome nije zauzimala stav još uvek, jer prosto to nije tema. Neke stvari kao tema dolaze vremenom i nećete od političkih stranaka čuti odgovore na sve teme unapred, bar ne od onih ozbiljnih stranaka. Zato postoje nevladine organizacije, one mogu da budu avangarda, one mogu da kažu ono što će se desiti za 10 godina. Zamislite političku stranku koja je devedeset i ne znam koje rekla nešto što je danas realnost, ona bi verovatno do danas nestala, tako da morate da razumete da bi zadržali kakav-takav reformski potencijal, da biste bili u mogućnosti da sutra zaista nešto

promenite u ovom društvu da morate prosto da budete lideri tog društva ali da ne smete raditi na takav način da se do te mere odvojite od društva i izgubite kontakt sa njim, jer onda više nećete imati moć da bilo šta u tom društvu promenite.

Snežana Stojanović - Plavšić (predstavnic G17+):

Pozivam da probamo da ovo ne bude politička debata između nas. Više puta ste, koleginice, etiketirali moje stavove. Mislim da nije dobra prilika da političke etikete lepimo jedni drugima. Zamolila bih zaista da sa više tolerancije razgovaramo o problemu koji svi imamo, a to je problem nedovoljne tolerancije u Srbiji. Nisam, znači, govorila deklarativno o zalaganju za evropske norme. Vrlo sam jasno rekla da se radi o rezoluciji Evropskog Parlamenta o sprečavanju diskriminacije nad seksualnim manjinama i rekla sam da je za moju stranku ona u potpunosti prihvatljiva.

Frank van Dalen (predsednik holandske fondacije COC za zaštitu LGBT prava):

2001. godine je Holandija bila prva država koja je u praksu uvela istopolne brakove. Ja razumem šta gospodin Marković govori, to je teško, to je neka vrsta oblasti u koju tek ulazite, ali ono što vi imate, a što mi nismo imali je model. Pozvao bih gospodina Markovića da prouči holandske prilike i da vidi da posle otvaranja za istopolne brakove mi takođe sada imamo i razvode istih, isto kao i kod heteroseksualnih brakova. Pošto imamo i proceduru za usvajanje dece, imamo i mnogo istopolnih parova koji usvajaju decu. Ono što vidimo iz naših istraživanja je da su deca potpuno srećna, da nema nikakvih problema. Vidim gospodin Marković ne koristi kulturne i religijske argumente u diskusiji, tako da svakako nema razloga da se ne krene u proces otvaranja za istopolne brakove uključujući i usvajanje dece od strane istopolnih parova, jer nam je holandska istorija za poslednjih pet godina pokazala da nema nikakvih problema koje već nemaju i heteroseksualni parovi.

Milan Marković (predstavnik DS-a):

Više ovakvih razgovora sam vodio u poslednje dve godine. Moram da vas obavestim da mi trenutno veoma veliku borbu vodimo da objasnimo ljudima u Srbiji da ne treba da budu žene. Zakonom smo uspeli da uvedemo, ali još uvek nismo uspeli da objasnimo da žene treba da se bave politikom jednako kao i muškarci. Mislim da Holandija 2000. godine nije imala taj problem. Mislim da morate razumeti taj put koji mora da se pređe. Mi bismo sa zadovoljstvom prihvatili sve ono o čemu mi danas pričamo i ne samo ovo, ali verujte to ne može da se implementira ovde, odnosno ne može da se implementira u roku od jednog dana. Opet vam kažem, trenutno se borimo za to da muškarci prestanu da budu žene i verujte borba je strašna. To ne mogu da shvate ljudi 100 km južno od Beograda.

Boris Milićević (Gej-strejt Alijansa):

Ne želim stvarno da izigravam velikog pomiritelja, ali bih predstavnike ovde prisutnih političkih stranaka zamolio samo da uzmu u obzir i činjenicu da će možda za mesec dana biti u koaliciji svi.

Što se tiče konformističkog stava koji je pomenuo gospodin Marković u svom prvom izlaganju kako je najlakše uzeti predlog ustava i iskritikovati ga i da je mnogo teže postići kompromis i usvojiti taj ustav, moram da kažem da je najlakše ne pozvati ljude kojih se tiče Ustav da učestvuju u pisanju tog Ustava. Znači, ovde je politička elita, tj. vladajući deo političke elite i još deo opozicije rešio da donese jedan tekst koji će samo njima da odgovara ne uzimajući uopšte u obzir interese drugih društvenih grupa, pojedinaca, građana i građanki u Srbiji. Bilo je bitno da li ćemo uspeti u naredne četiri godine da privatizujemo zemlju. OK, G17+ drži republičku direkciju za privatizaciju, DS drži gradsku direkciju, hajde da vidimo kako ćemo to da završavamo. Kosovo - koristiće nam u narednoj predizbornoj kampanji, hajde to da rešavamo. Ili, ja sam obećao pre četiri godine ustav i sada za sledeće izbore moram da imam neki novi ustav.

Ja sad pričam o gejevima i lezbejkama, zato što sam ja peder. Nije bilo reči o tome da li će ovaj peder ili ona lezbejka ili ona trandža ili ko već da budu zadovoljni tim ustavom, da im bude omogućeno da ostvare svoja prava. To nije bilo uzimano u obzir. I ne samo to, nego uopšte nisu pozvani da kažu šta njih tišti. To je pod jedan. To je užasno bitno. To je ono što političari previđaju. Kada kažete „pa želim ja da svi žive dvesta godina“ vi nipodaštavate sve ljude koji žele da žive sada. Znači, ja želim sada, svi ovi ljudi žele sada da žive, a verujem da polovina njih ovde nije gej. I nema tog obrazloženja tipa „pa sačekajte vi malo dok rešimo ovaj problem“.

Ja možda zvučim kao revolucionar iz '68. ili '96. što sam i bio pa nisam završio ni u DS-u ni bilo gde... pa kao „budimo realni, zahtevajmo nemoguće“ - možda tako zvučim, ali stvarno ako npr. Demokratska stranka hoće da se pomeri sa tih 28 ili 26 procenata glasova, koliko im daju već analitičari, na 40, na 45 procenata te da ne mora da pravi takozvane kako vi kažete trule kompromise onda ćete morati da se bavite životima običnih ljudi u ovoj zemlji pa i gejeva i lezbejki. To je vaša politička odgovornost, to je nešto što vas etika uči. Ne možete da kažete „pa ja sam intimno ovakav ili onakav“.

Možda vi to ne znate, ali po članstvu u Socijalističkoj internacionali, po programu svoje stranke vi ste levi liberal, lib-dem što bi u Americi bilo, socijaldemokrata u Evropi i kod vas onda nema kompromisa kada se govori o manjinskim pitanjima, nema tog ustavnog okvira u kome vi smete da zapostavljate manjinska pitanja.

Srbija je mnogo modernija nego što je politička elita tretira. Političari stalno misle da je narod kao neko stado koje oni eto kao vode. Ljudi su mnogo obrazovaniji, mnogo više su i pročitali i posetili Internet stranica i mnogo više znanja imaju, a problem je u tome što su političari lenji da ta znanja koje obični građani imaju iskoriste.

Još samo ovo da kažem, meni je drago što ste konačno svi počeli da pričate o životu. Imamo predstavnike tri političke partije koji pričaju o bitnom životnom pitanju. Svi u svojim kampanjama pominjete život i ja se samo nadam da ćete početi od 21. januara i da to sprovedite, te da ćemo da ostavimo po strani ta razna pitanja koja su nas tištala i samouništavala poslednjih dvadeset godina.

Saša Gajin (predstavnik grupe NVO „Koalicija protiv diskriminacije“ i urednik vodiča „Antidiskriminaciono Pravo“):

Veliko je zadovoljstvo učestvovati na jednoj ovakvoj tribini. Ranije, tribine ovog tipa nisu bile posećivane od kolega iz političke sfere. Ovo je jedna od prvih prilika da možemo o diskriminaciji LGBT populacije da razgovaramo sa onima koji su profesionalni političari, koji se politikom bave kao zanimanjem. U tom smislu je, čini se, jako dobro što imamo i kolege iz tog modernog, razvijenog sveta, jer nama se na NGO sceni uvek čini da se valja neprestano porediti sa tim najvišim iskustvima najrazvijenijih, sa najmodernijim rešenjima, sa onima koji su najuspešniji u nečemu i koji su najdalje otišli u nečemu. To radimo u svim oblastima, zašto ne bismo radili i u ovoj oblasti o kojoj pričamo.

Za mene je zaista indikativno ono što je kolega iz Holandije govorio, a najviše su me dojmila dva njegova stava. Jedan je o tome kada su oni počeli da se bave ovom temom kojom se mi bavimo sada na početku ovog milenijuma - to je bilo 1946. godine. Par godina pre toga u susednim zemljama, a pretpostavljam da se dešavalo i u Holandiji, su LGBT populaciju zajedno sa ostalim inferiornim, a desilo se da žive na tom području, slali u gasne komore, zato što su inferiorni i zato što ne zaslužuju da žive. Dakle, slanje u gasne komore onih koji su seksualno opredeljeni na pogrešan način se smatralo kao prirodno, kao normalno, kao poželjno, kao dozvoljeno, bilo je *in*. '46. godine u Holandiji su shvatili da to nije tako i da treba raditi na nečemu što je potpuno suprotno.

Ta fascinacija naprednim idejama, onim što ide daleko, što gleda u budućnost je nešto što čini mi se ovde nedostaje. Ovde nemate ispred sebe tu daleku ideju koju bi trebalo dostići. Kakve kuraži su oni imali tada, '46. godine, dakle nekoliko godina pošto je okončan taj ciklus masovnog istrebljavanja homoseksualaca u gasnim komorama, da počnu da se bore za prava homoseksualaca, da počnu da se bore protiv diskriminacije. Te kuraži mi danas nemamo u ovoj zemlji, a nikome ne pretili gasna komora ili se bar čini da ne pretili.

Šta mi umesto toga imamo i šta je ovde ono što valja zapaziti? To je ona druga fascinacija koja se čini interesantnom u onome što smo čuli iz holandskog iskustva - to je ta fascinacija zakonima. Imali smo prilike da čujemo jednu sofisticiranu raspravu za koju sam siguran da 99% pravnika ne razume o tome da li je pravo na privatnost, shvaćeno kao pravo da se bude ostavljen na miru, dovoljno široko da obuhvati i pravo na ličnu autonomiju, odnosno na izbor načina života koji podrazumeva i seksualno opredeljenje. Među 99% pravnika nećete naći nekoga ko razume to o čemu je ovaj čovek govorio. Šta mi imamo ovde? Imamo snižavanje nivoa zaštite ljudskih prava. Ne samo da je ono rešenje iz male ustavne povelje, koje nije vezivalo brak za zajednicu života muškarca i žene, odstranjeno i na mesto njega smo dobili jednu rigidnu formulaciju braka kao zajednicu života muškarca i žene – ne samo da smo u tome odstupili od nivoa zaštite ljudskih prava, već smo izgubili i to pravo na privatnost o kome čovek iz Holandije priča, a o kome niko ništa ovde ne zna. Probudili smo se ujutru posle više decenija i shvatili da u Ustavu nemamo pravo na privatnost, nije nam garantovano, uskraćeno nam je to pravo

o kome kolega iz Holandije priča. Za mene kao pravnika koji se bavi ljudskim pravima je to nešto što je apsolutno nedopustivo.

Pretpostavljam da je za sve nas nedopustivo što je taj Ustav donesen na nedemokratski način, što je to prvi pravni akt donešen u Narodnoj skupštini o kome nije vođena skupštinska rasprava, dakle poslanicima nije data mogućnost da kažu nešto protiv tog pravnog akta. To je ono o čemu svako od nas vodi računa, pretpostavljam, kada izađe na neke parlamentarne izbore, da li će poveriti glas onome ko je ustvari glasačka mašina, ko će dići ruku onda kada mu se kaže da digne ruku. Kao pojedincima, kao ljudima trebalo bi da nam bude stalo i do tog nivoa zaštite ljudskih prava. Mi smo ovim Ustavom snizili nivo zaštite ljudskih prava.

Ono što se meni čini da jeste trend, a ovde se stvari dešavaju kao i drugde, u talasima, može da se prenese na nivo zakona protiv diskriminacije, vrlo lako. Naime, naša Koalicija protiv diskriminacije je na temelju koju čini osam nevladinih organizacija, koje se bave diskriminacijom, između ostalih i onima koji se bave diskriminacijom na osnovu seksualnog opredeljenja, u junu mesecu 2006. godine doradila, preradila, unapredila jedan tekst modela zakona koji već više godina, od 2001. godine, postoji na sceni. To je model zakona protiv diskriminacije Instituta za uporedno pravo. Taj model zakona ćete naći u ovoj knjižici. Nepunih par meseci nakon toga saznali smo, na naše zgražanje, da je Vlada Republike Srbije uz pomoć Evropske agencije za rekonstrukciju i uz pomoć UNDP-a (agencije UN za razvoj) sastavila radnu grupu za izradu modela zakona protiv diskriminacije uz apsolutno ignorisanje onih koji rade na tome već više godina. Ignorisanje je bilo toliko izraženo da niko od tih koji su se ranije bavili ovim problemom nije bio uključen u sastav radne grupe, osim jednog čoveka.

Šta je ta radna grupa uradila? Oni su na raspolaganju imali (i to vredi reći, zato što je to javna stvar o kojoj valja pričati) neumesno visoku sumu novca. Ta radna grupa, dakle, koristeći taj novac sačinila je tekst modela zakona koji predstavlja, po mom mišljenju, veoma lošu kopiju onog modela zakona koji je već postojao na sceni, odnosno tog modela o kome sam pričao Koalicije protiv diskriminacije. Zašto je to loša kopija? Zato što u tom modelu zakona nema onih odredbi do kojih je nama koji se bavimo diskriminacijom možda najviše stalo. Nema onog srednjeg dela koji se bavi određivanjem šta je to diskriminacija u pojedinim sektorima društvenog života ili šta je to diskriminacija prema pojedinim grupama najčešće diskriminiranih lica. Vi tako u tom, da kažemo uslovno, Vladinom modelu zakona (mi ćemo se naravno oštro protiviti tom modelu i pokušaćemo na sve načine da on ne dočeka svoje vreme u Skupštini) nemate jedan član 17 ovog našeg modela zakona koji govori o diskriminaciji zbog polnog identiteta i seksualne opredeljenosti. Nemate recimo odredbu koja glasi ovako: „Svako ima pravo da javno izrazi svoj polni identitet i seksualnu opredeljenost“.

Pitanje je šta njima smeta u ovom posebnom delu, zašto tog posebnog dela nema? Mi smo pokušali da dođemo do odgovora na to pitanje - naravno niko ne želi o tome da sudi javno, ali opet zbog tih koji su uključeni u rad te grupe, zbog tog jednog koji je pretekao, koji je bio u jednoj grupi pa je sada u toj drugoj grupi ja dozvoljavam sebi da sudim o tome na sledeći način: oni dele mišljenje ili stav koji je, čini se, preovlađujući u društvu.

Načelo jednakosti se u ovoj zemlji ne shvata kao moralni imperativ, ne shvata se na taj način što ćete reći „ja nemam nikakvog opravdanja moralnog, etičkog da razlikujem ljude samo zbog toga što dele određeno lično svojstvo, ja to ne smem da radim zato što to nije opravdano“. Ovde taj moralni imperativ savremenog sveta nije uopšte usvojeno načelo na kome funkcioniše ovo društvo. Naprotiv, vi imate selektivan pristup tom pitanju.

Tačno je da je napravljen pomak, tačno je da je usvojen zakon protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom i to je velika stvar, zaista velika stvar i ide u zasluge ovih koji su do sada bili u vlasti. Ali istovremeno je tačno da se u istraživanju „Kurira“ od pre recimo godinu dana pojavio rezultat po kome su sve parlamentarne ili gotovo sve parlamentarne stranke, tj. njihovi predstavnici objašnjavali da je homoseksualnost bolest. Oni su dozvolili sebi da kažu nešto što kao narodni predstavnici nikad ne bi smeli da sebi stave u usta. Pre svega, hajde da ne objašnjavamo, da ne širimo priču, ali sama činjenica da je Svetska zdravstvena organizacija (dakle, globalni autoritet u sastavljanju spiska bolesti) izbacila iz spiska bolesti pre više od dve decenije homoseksualnost kao bolest, pa do toga da oni zaista nemaju nikakvog znanja da o tome sude niti je to njihov posao da govore šta je bolest a šta nije bolest. Vi onda vidite taj selektivan pristup, vi vidite da politička elita u koju se ubrajaju i ti koji su članovi radne grupe simpatičke jedne, ali da ne voli druge.

Homofobija nikad nije bila razvijenija u ovoj zemlji isto kao i mržnja prema Romima. Ja se sećam vremena kad toga nije bilo, sećam se vremena kada nije postojala ta mržnja prema ljudima koji dele određeno lično svojstvo. Danas postoji, a od strane političke elite se čini da postoji podgrevanje tog osećanja, tog homofobičnog osećanja.

Taj jedan koji je pretekao (i sa time ću završiti) se tada u vreme kada smo mi radili prvi nacrt zakona zalagao za odredbu koja je suprotna ovoj koju sam pročitao. On se zalagao za odredbu po kojoj zabrana javnog izražavanja seksualnog opredeljenja nije diskriminacija, hteo je da mi to upišemo u zakon protiv diskriminacije, da dozvolimo zabranu javnog izražavanja seksualnog opredeljenja. Ukoliko to povežete sa onim što se dešavalo na Love Pride 2001. kada se i radio taj zakon i sa ovom homofobijom danas vi ćete videti da postoji ta jedna retrogradna svest u pogledu nekih kategorija lica koja ovde žive.

Siguran sam da ćemo pokušati, kao što smo to sa uspehom činili u više navrata da sa našim kolegama koji sede u parlamentu dalje nastavimo saradnju na usvajanju tog opšteg antidiskriminacionog zakona. Imali smo prezentacije ovog našeg modela više puta i u Skupštini. Naš zakon protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom je dobio zeleno svetlo u Skupštini. Nije ispao najkvalitetniji, u velikoj meri su odredbe koje se upravo odnose na neke najviše standarde iz prava EU isključene iz tog zakonskog teksta, ali to je bilo samo zahvaljujući tim najretrogradnijim političkim snagama u Skupštini Srbije koje nisu želele ni da čuju za takva pravila. Nadam se da ćemo sa novim sastavom Skupštine moći da uradimo i više i bolje nego do sad.

Jelena Milić (predstavnik koalicion LDP-GSS-SDU-LSV):

Ja bih samo zamolila gospođu Snežanu Stojanović iz političke stranke G17+ da mi konkretno kaže koje su to etikete neprihvatljive koje sam uputila, pa da vidim da li možda mogu da Vam se izvinim.

Snežana Stojanović - Plavšić (predstavnik G17+):

Rekli ste da se mi samo deklarativno zalažemo za neke stvari, rekli ste da smo mi deklarativno proevropska stranka i još par stvari koje u ovom trenutku ne mogu da ponovim, ali mislim da to nije poenta ovog današnjeg skupa i ne bih volela da se time bavim.

Jelena Milić (predstavnik koalicion LDP-GSS-SDU-LSV):

Ja sam Vam dala konkretan primer zašto je vaše zalaganje deklarativno - zato što ste usvojili Ustav u kome je domaće zakonodavstvo starije od međunarodnog, pitanje korpusa ljudskih prava se u zemlji koja je članica Saveta Evrope i koja ima aspiracije da postane zemlja članica EU štite međunarodnim konvencijama koje ste vi derogirali usvajanjem ovog Ustava. Znači, iznela sam sasvim konkretan argument zašto sam Vam to rekla. Sa druge strane, rekli ste da nećete da spuštate ili podižete nivo debate na političku raspravu. Ovo je par excellence politička tema. Ja ne znam da li Vi imate problem sa time što ste član političke partije i pretpostavljam da ste u političkoj utakmici i da ste na listi kao politički aktivna osoba, te ćete ući u Parlament gde treba da budete politički predstavnik. Ja sa tim nemam nikakve probleme. Mi smo ovde danas pozvani kao članovi političkih partija. Sad, vaše zalaganje za stručnost ispred politike... ne znam da li niste imali nekog drugog da pošaljete danas, stručnijeg, na ovaj skup, to je već sve stvarno vaš problem, ali kad vam neko kaže argumentima da za neke stvari niste u pravu, onda mislim da biste se morali potruditi da date ili kontra-argumente, a ne da tog nekog optužite za netoleranciju ili za etiketiranje. U tom smislu ne znam da li je netolerantna i ova publika ovde koja se smejala na par vaših zajedničkih komentara o argumentima i razlozima zašto ste protiv usvajanja dece i zašto ste protiv gej brakova. Sad ću ja prvi put iskoristiti priliku da eventualno kažem jednu etiketu: meni se učinilo da sam nazrela latentnu homofobiju i elementarno nepoznavanje definicije homoseksualnosti u vašim argumentima zašto ste protiv usvajanja dece u gej brakovima i zašto ste protiv gej brakova. Dakle, još jednom jasno i glasno - homoseksualizam nije bolest, to je vaša prirodna osobina koju društvene okolnosti pa ni heteroseksualnost roditelja i društvo neće izmeniti. Vas kao heteroseksualca ako bi usvojio jedan bračni par homoseksualaca, vaša heteroseksualnost se ne bi promenila. Pitanje je samo kakav bi vi položaj imali u društvu u takvoj zajednici, a odnos društva prema takvim zajednicama zavisi takođe i od našeg političkog delovanja.

Snežana Stojanović - Plavšić (predstavnik G17+):

Ovo sada zaista prevazilazi granice dobrog ukusa u ovoj raspravi. Moram da kažem da sam ja psiholog po struci da jako dobro poznajem, između ostalog, i to klinički DSM4

međunarodnu klasifikaciju bolesti i jako dobro znam da je homoseksualnost varijetet normalnosti i nemojte mi pripisivati etikete više, ja vas molim. Neću dalje odgovarati na sve što ste rekli.

Jelena Milić (*predstavnicu koalicije LDP-GSS-SDU-LSV*):

Politički se odredite kao predstavnik političke stranke, jer sam ja danas došla da sa vama raspravljam kao sa predstavnikom političke stranke G17+, a ne kao sa psihologom ili psihijatrom.

Snežana Stojanović - Plavšić (*predstavnicu G17+*):

Maločas ste rekli da sam nedovoljno stručna, a sada ovo. Molim vas, ja sam naravno stručni predstavnik političke stranke i spremna sam da ovde razgovaram o svim pitanjima, ali nisam spremna da se svađam sa predstavnicima drugih političkih stranaka i time ću završiti.

Milan Marković (*predstavnik DS-a*):

Hoću kolegi Borisu nešto da kažem. Ovo stvarno ne može biti politička debata. Kao i svuda kada se prave političke debate onda se kaže tema, vrsta emisije, televizija i onda se gosti po tom nekom rangu odrede i onda oni idu. U tom smislu ovo stvarno ne bi mogla da bude politička debata na taj način niti želim da učestvujem u tako nečemu, bez uvrede. Kao što sa mnom ne želi Vojislav Koštunica da sedne, a imao bih svašta da mu kažem, onda i ja imam pravo da biram sa kim ću sesti i to nije stvar nepoštovanja, to je stvar obaveze da mi moramo voditi računa ko radi koji posao. Mogu da debatujem sa ljudima koji su u mom poslu, a ne sa bilo kim ko dođe iz neke političke stranke o bilo kojoj temi.

Drugo, Boris je imao dosta kritički osvrt na donošenje tog Ustava. Demokratska stranka je imala izbor da se povuče iz tog procesa i opet vam kažem da bismo živeli pod onim Ustavom iz 1990. godine. Taj Ustav nije davao mogućnost za naše priključenje EU. To je istina i nema nikakve dileme. Nije to samo pitanje društvene svojine, u pitanju je i niz drugih instituta koje taj Ustav nije predviđao, a koje sada po novom Ustavu imamo. Nama je životno pitanje bilo promena Ustava Slobodana Miloševića, kao što nam je životno pitanje da idemo ka EU, da ne zaustavljamo taj naš put. Taj Ustav je ocenjen kao dovoljno kvalitetan da ne bude smetnja na našem putu ka EU. Demokratska stranka kad je vodila računa o tome, a pretpostavljam i drugi koji su učestvovali u izradi Ustava i kojima je cilj priključenje EU, je pre svega imala to na umu - da se zameni Miloševićev ustav (da se otkloni prepreka priključenju EU) i da se stvori Ustav koji će mnogo lakše moći da se menja u budućnosti.

Borise, na ovom panelu kada tako lagodno možete da kažete „ne valja Ustav, truli kompromisi“ pogledajte koliko je predstavnika političkih stranaka ovde - Snežana i ja predstavljamo svega jednu petinu poslanika u republičkom parlamentu, ostali nisu hteli ni da dođu da razgovaraju sa vama. Je l' onda razumete kako morate da delujete da biste postigli kakav-takav cilj? Polovina parlamenta se ježi na pominjanje pitanja EU, polovina

poslanika i vladajuće sadašnje koalicije (govorim o DSS-u) razmišlja da li će moći da peče rakiju ili neće moći da peče rakiju. Znači, morate malo da pokažete razumevanje. Nije poenta da vi sada ovde razapnete nas zbog toga što u Ustavu piše da je brak zajednica muškarca i žene. U ovom momentu u Srbiji nije mogao da prođe Ustav u kome to ne piše. Ako je cena za to bila da uopšte nemamo Ustav, odnosno da ostanemo na starom Ustavu, žao mi je, mi iz Demokratske stranke smo mislili da tu cenu ne treba da platimo. Mi mislimo da moramo otvarati nova vrata i ići napred, svaka tema će doći na dnevni red kada bude vreme i kada bude mogućnosti da se to uradi, a naše je da se borimo za sve ono što smatramo da je progresivno i da je demokratski.

Moramo znati da u našoj državo postoji i nešto što se zove „narodnjačka koalicija“ (nisu tu, pa neću sad da pričam o njima) i nešto što se zove Srpska radikalna stranka i da su svi oni učesnici u političkom životu. Recite mi samo bilo šta od onoga što ste ovde rekli kako imate ideju da prođe kroz Parlament Srbije u ovom momentu?

I još jednu stvar želim da vam kažem. Nisam kompetentan da govorim o tome da li je ispravno ili nije ispravno usvajanje dece. Ja ne mogu da zamislim odrastanje jednog deteta iz homoseksualnog braka u današnjoj Srbiji (deca imaju nešto što se zove, čini mi se, praktični moral, to Snežana verovatno zna bolje), ne mogu da zamislim kako bi ono išlo u školu, kako bi ophođenje dece bilo prema njemu, kakav bi uopšte njegov život bio. To je moje viđenje, imam pravo na svoje mišljenje, ako što vi imate pravo na svoje.

Ne sporim da svako ima pravo da javno izrazi svoje seksualno opredeljenje i to je za mene sasvim normalna stvar. Ne mogu da shvatim da neko nekom brani. Kada govorite o ulozi naše stranke u donošenju novog Ustava mislim da definitivno grešite kada kažete da je trebalo izaći iz tog procesa i da je trebalo zauzeti konformistički stav, napisati predlog ustava i reći „mi smo za ovo i ni za šta drugo“.

Boris Milićević (Gej-strejt Alijansa):

Ja uopšte nisam hteo da kažem, da poručim da Demokratska stranka treba da se isključuje iz bilo kojih političkih procesa. Rekao sam da Demokratska stranka nije uključila u isti taj politički proces, ne manjine, nego nije uključila ni svoje poslanike. Znači, što se tiče tog Ustava, njegov konačan tekst je bio poznat nekoj ekipi od četvoro, petoro, desetoro ljudi maksimum, 90% tog teksta, a onda je dvoje-troje ljudi (dvojica-trojica) u ovoj zemlji radila trange-frange kombinacije i ti ljudi nas vode i vodiće nas nažalost još godinama. I onda su pred svoje poslanike sat vremena pre usvajanja (ili koliko, dva sata?) doneli taj tekst. Nismo mi ti koji tražimo da vas isključimo iz političkog procesa, nego mi tražimo da vi uključujete građane u političke procese, pa barem svoje poslanike.

Što se tiče usvajanja dece, meni je stvarno žao što mi o tome pričamo... Ja sam gej. Do svoje osme godine sam živeo po domovima, gde sve ne. Od svoje osme godine živim kao usvojeno dete u heteroseksualnom braku. Ni u jednom trenutku nisam prezirao ili imao bilo kakvo mišljenje o seksualnom odnosu mojih roditelja, zato što decu ne interesuje seksualni odnos njihovih roditelja. Deca gledaju roditeljski odnos, deca traže roditelje, ne

gledaju kakav je seksualni odnos između njihovih roditelja (uglavnom je heteroseksualan), ali ja sam gej koji je odrastao u heteroseksualnoj zajednici.

Kad god se priča o pravima gejeva i lezbejki uvek se na kraju završi sa pričom o deci i onda tu krene odmah ona priča „homoseksualci su u stvari pedofili“. Svi koji ne mogu da isprate na jedan politički argumentovan način celu tu priču vole da ubace decu u to na takav način. To je klasičan politički trik - „hajmo da ubacimo decu“, pa je to sad pipavo.

Meni je žao što ni jedna od ove tri stranke nije rekla „ok, mi ćemo da se zalažemo za donošenje antidiskriminacionog zakona koji će da sadrži takve i takve definicije, koji će da sadrži mehanizme zaštite, koji će da sadrži takve sankcije itd“. Ovaj model koji je dala Vlada Republike Srbije je jedno fensi lepo pakovanje – za javnu raspravu ste mogli da ga dobijete u nekom pakovanju koje vredi 50 evra komad (dobili su ga svi koji su prisustvovali toj konferenciji). Koji je problem sa tim modelom zakona? Pod jedan - ne sadrži jasnu opštu definiciju diskriminacije, niti oblika diskriminacije (šta je to diskriminacija gejeva i lezbejki, šta je to diskriminacija Roma, šta je to diskriminacija hendikepiranih itd.). Drugo, sama ta antidiskriminaciona komisija, koja je jedan vrlo dobar institut je pogrešno postavljena u tom zakonu, ona tu kao ima tri člana, može ovo i ono, ali joj se uopšte ne daje ozbiljna uloga. Treće, nedefinisan je prostor sankcija, predviđeni su prekršajni i krivični postupci i još i parnični postupak, ali se uopšte ne definiše jasno kada je prekršaj, kada je krivično delo, kada se koristi parnični postupak itd.

I na kraju, ono što Gej-strejt alijansa smatra oko tog vladinog predloga da je loše to su same kazne koje su predviđene tim zakonom, jer se predviđaju jedino novčane kazne (sem što se predviđa i taj institut obavezne javne opomene koja se objavljuje u medijima) i to reda 15 do 50 hiljada dinara, što je za diskriminaciju bilo koga, a pogotovo kad je nešto tako osetljivo u pitanju, jedna ne smešna nego ponižavajuća mera. Malopre ste rekli da se brinete kako će to dete opstati u društvu ako odrasta u gej zajednici, a s druge strane taj model zakona Vlade Republike Srbije recimo za nekog ko je diskriminisan i otpušten sa posla predviđa maksimalnu satisfakciju u visini dve prosečne plate u Srbiji. E, to je ono što sam ja hteo od vas da čujem šta vi konkretno mislite kada uđete u Parlament, kada postanete zakonodavci, kada formirate izvršnu vlast, šta planirate da učinite po pitanju donošenja antidiskriminacionog zakona, koje su mere predviđene itd.

Pitanja i komentari iz publike

Slavenka Pavlović, diplomirana pravnica:

Ovo će više biti jedan komentar nego pitanje. Mislim da je sjajno što je konačno organizovana jedna ovakva javna debata, međutim mislim da je termin potpuno pogrešan, trebalo je da bude nekog 30.januara pa da se ovo ne pretvori u jednu predizbornu utakmicu, već da stvarno pričamo o LGBT pravima kao o ljudskim pravima. Ono što naši ljudi shvataju o ljudskim pravima je da je to nešto što je tamo propisano nekim aktima

EU, da je to nešto čime se trguje u predizbornoj kampanji itd, ali moramo da se vratimo na sam početak - šta su to ljudska prava. Ona proizilaze iz toga da svaka ljudska jedinka je biće koje zaslužuje uvažavanje bez obzira na rasu, pol, seksualnu orijentaciju itd. Kada tako postavimo stvari mi tek onda možemo da vidimo gde je taj problem i da ga detektujemo, znači odakle da krenemo. Zamislimo, recimo dva muškarca ili dve žene, nebitno, koji žive 30 godina u vanbračnoj zajednici (ne postoji registrovano partnerstvo) i zamislimo kada neko od njih dvoje umre, onaj (ona) drugi (druga) ne može da ga (je) nasledi, a sve to su stekli zajedno. Zamislite situaciju kad se jedno od njih dvoje razboli - samo najbliža rodbina može ući u bolnicu, a to partner ne može. Kada ode u pritvor, samo najbliža rodbina može dobiti dozvolu za posetu. E, na to moramo da se vratimo, da stvorimo jednu klimu tolerancije, ali prave tolerancije, ne ovo da se svađamo u predizbornoj kampanji. Mi možemo da kažemo sada „u našem porodičnom zakonu je dozvoljen brak između lica istog pola“, ali šta će se desiti kada ta dva lica izađu iz opštine da bi to proslavila? Biće pretučena. Znači, moramo se vratiti na to da stvorimo zdravu klimu i da shvatimo da ti ljudi nisu bolesni, da nisu hendikepirani, ovakvi i onakvi, da su oni isti kao mi i da ih jednostavno tretiramo kao ljude dostojne poštovanja i pružimo im sva prava koja imamo i mi heteroseksualni.

Zoe Gudović, aktivistkinja Queer Beograd kolektiva:

Mnogo je zanimljiva ova politička utakmica. Meni je jako drago da ste se vi iz političkih partija odazvali. Gospodin Marković je rekao da treba put dalek da se pređe da mi stignemo do toga da se usvoji antidiskriminacioni zakon. Mene to jako plaši, zato što smo se u odnosu na Ustav iz 1990. sada vratili u još gori period i sada živimo u totalno klerikalnom modelu društva. Meni je to vrlo zanimljivo, zato što je ovde odjednom porasla crkva tako da mi sada iz pozicije u kojoj smo moramo da se borimo prvo sa političarima, pa sa svima drugima i onda dolazimo do borbe sa tim verskim, odnosno pravoslavnim i to je strašno. Onda ćemo taj put koji treba da se pređe prelaziti još dvesta godina dok stignemo do tog zakona.

Isto bih se vratila na to da mi bazično zaboravljamo na to ko smo. Mi smo ljudi od krvi i mesa i mi svaki dan preživljavamo nasilje. Ne znam da li je to vama jasno da je suštinsko pitanje pitanje nasilja i pitanje diskriminacije. Suštinski je i da ljudi iz političkih partija treba da daju pozitivan model toga, ne da kažu „ja nisam za to“. Kakav je to način da kažu „ja nisam za usvajanje dece i to je moj model, ja tako komuniciram, tako razmišljam“. Vi dajete pozitivnu sliku procentu od 90% naroda koji živi u ovoj zemlji. Tih 90% ljudi sluša vas, a nije nas. Mislim, ne znam kako to da vam objasnim, to je jedna prosto jasna slika.

Vi pričate o nasilju nad ženama - priču o nasilju nad ženama je pokrenuo ženski pokret i gura je, a vi ste sada prisiljeni da se time bavite, jer je, napokon, i Kofi Anan izašao i rekao nešto, a to se ovde jako dugo radi.

Vratila bih se samo na vašu interpretaciju koja je vrlo problematična a to je „da ne verujemo predizbornim kampanjama“ i to jeste poražavajuće, jer ja onda mislim da mi dobijamo paket koji je stalno lažan i da mi stalno lažemo ovaj narod, tj. da ga vi stalno

lažete. G17+ ima vrlo zanimljivu kampanju - zalažu se za prava životinja, što je beskonačno bitno i meni je drago da je neko to pokrenuo, ali onda na svom bilbordu imaju prekriženog puža. Mislim, to je kontradiktorno u ovoj Srbiji, o tome se radi što vi dajete jednu vrstu argumentacije, a onda sebi skačete u usta i to je nešto što vi ne vidite. Vi ne vidite ljude, ljudi žive ovde u Beogradu, u Srbiji i moraju da prežive. Pominjan je holokaust - ja se samo plašim da do toga ne dođe, a to je put taj koji treba da se pređe. Znači samo to, da malo imate uvid o ljudima i o nasilju, koja je stopa diskriminacije i nasilja nad lezbejkama, gejevima, trans ljudima (to pogotovo), znači celom queer populacijom.

Svetlana Zarić, novinarka:

Ne pripadam gej populaciji, ali se zalažem za njihova prava, imam prijatelje i saradnike koji su gej. Samo hoću da vam kažem, ako je to za utehu, da je mnogo lakše biti različit ovde u Beogradu nego u provinciji. Biti gej ili lezbejka u provinciji - to znači totalnu izolaciju. Imam prijatelja koji je gej i koji se deklarirao u svom okruženju kao takav, veoma je obrazovan, veoma je pametan i sposoban čovek, ali verujete živi bez posla u totalnoj izolaciji i čak ne može da drži časove engleskog zato što postoje te predrasude, roditelji ne šalju decu da ih on podučava engleski, inače to perfektno radi. Toliko o tome.

Sada hoću gospodinu Markoviću da repliciram na njegove izjave o tome da na 100 km od Beograda ljudi tuku žene, pa eto zbog toga ne može da se izbori za prava ove gej populacije. Da, tuku, tuku i ovde u Beogradu, tuku i u Čačku i u Zrenjaninu i na selu itd. Hoću da vas podsetim da za to nasilje ništa niste učinili da sprečite, podsetiću vas da ministar u ovoj Vladi do sada koja je postojala, ne znam da li je još uvek zvanična, je javno vređao novinarku tako što im je govorio da su lezbače, lezbijke, kurve, tako što ih je šutirao, tako što je novinare tukao, tako što je tukao policajce, on drži četiri ministarstva, pa se pitam šta bi radila vlada u Holandiji da jedan od ministara na taj način promoviše nasilje prema ženama, prema drugačijima i uopšte da ga tako demonstrira. Niko iz vaše Demokratske stranke, i nisam primetila iz bilo koje druge, nije pokrenuo kampanju da taj čovek da ostavke i da ni na koji način ne može nasilje da demonstrira sa mesta ministra u Vladi.

Znači, Vlada je ta koja promoviše najprimitivnije nasilje i prema suprotnom polu i prema istom. Nasilje je kod nas etablirano i onda naravno da vi možete da kažete da ne možete da se zalažete za prava onih koji su drugačiji. I samo još da vam kažem da kada gej par ili lezbejka usvoji dete oni ih sigurno ne uče da budu gej, nego valjda to dete vaspitavaju da bude sposoban čovek, onda će i oni poštovati njegovu seksualnost. Uostalom, zar roditelji koji su heteroseksualni nisu radili strašne stvari nad decom. Setite se one devojčice koja je bila silovana od svog očuha ili roditelja. To čitamo svaki dan. Prema tome, ništa niste učinili da se bilo koja vrsta nasilja suzbije, a naročito ne da se ova prava legitimišu i da uđu u zakonodavstvo.

Jelena Milić (predstavnik koalicije LDP-GSS-SDU-LSV):

Ja sam od predstavnika Demokratske stranke dobila kvalifikaciju da nisam kompetentan sagovornik danas, da po rangu nisam adekvatna i slično. Dakle, na ovom papiru piše ko su učesnici i ja sam sasvim tačno predstavljena. Za razliku od drugih ja sam videla ko takođe učestvuje i danas sam došla, između ostalog, da čujem političke stavove Demokratske stranke od njenog predstavnika bez obzira šta su njegovi lični stavovi. Takođe sam došla da čujem političke stavove G17+ o ovom pitanju bez obzira šta su lični stavovi spomenute gospođe i šta je njena lična stručnost, kao što sam došla da čujem i stavove predstavnika Gej-strejt Alijanse i stavove predstavnika Centra za unapređenje pravnih studija. Što se moje kompetentnosti tiče, ja sam Jelena Milić, član sam Foruma za međunarodne odnose Evropskog Pokreta u Srbiji, takođe sam pomoćnik Gorana Svilanovića, predsedavajućeg Prvog radnog stola za demokratiju i ljudska prava Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope. Ovo što smo danas ovde videli, što sam ja doživela, a što je dobilo podršku od moderatora ovog skupa, se zove netolerantnost i diskriminacija prema drukčijem političkom stavu.

Nisam sigurna da li bi učesnici ovog skupa stručniji i više rangirani od mene u ovoj političkoj debati znali da vam kažu definiciju diskriminacije i koncept tolerancije. Ja ću vam ukratko reći da je diskriminacija svako ponašanje koje arbitrarno uskraćuje neka prava ili privilegije na osnovu različitosti, znači arbitrarno. Ne znam da li bi dotični umeli da ponove definiciju i da je shvate u pravnom konceptu.

Sad bih samo odgovorila Borisu što se tiče eventualnog ulaska naše koalicije u Parlament i odnosa prema antidiskriminacionom zakonodavstvu, pošto je igrom slučaja to jedna od glavnih tema naše predizborne kampanje i igrom slučaja jedna od glavnih tema kojim se ja bavim već jedno godinu ili dve dana, a što neki od učesnika ovog skupa mogu da potvrde. Mi ćemo biti protiv ovog Vladinog predloga, a ovde imamo predstavnika Vlade i predstavnika stranke koji su učestvovali u izradi ovog predloga zakona, zato što on ne definiše na adekvatan način šta je to diskriminacija i takođe nedostaje čitav set podzakonskih akata kojima se na adekvatan način žrtve diskriminacije kompenziraju. Mi smo i dalje vrlo za to da nastavimo saradnju sa Centrom za unapređenje pravnih studija i sa Inicijativom mladih za ljudska prava i da se ovaj drugi sveobuhvatni koncept antidiskriminacionog zakona što pre uvede u naše zakonodavstvo.

Milan Marković (predstavnik DS-a):

Mislim da je dama iz publike koja je govorila prva vrlo praktično iznela suštinu problema i ono što je sada realno za razgovor. Mislim da je to jedna dimenzija. Kada se pominje usvajanje dece, mi smo otišli u jednu drugu dimenziju možda i neopravdano u ovom momentu. Nekako sam pogrešno shvaćen. Ne kažem da su ovi roditelji bolji ili lošiji. Verovatno su roditelji iz gej brakova bolji jer samim tim što su možda prešli preko nekih društvenih predrasuda su očigledno većom ljubavlju to učinili (?), tako da i deci mogu da poklone veliku ljubav. Po meni tu ne treba praviti neku razliku, roditelj je roditelj, neki je dobar, neki je loš, tako da je nevažno kakvog je opredeljenja.

Hteo sam reći da li vi koji živite ovde možete da zamislite dete iz gej braka u osnovnoj školi, to sam hteo da vam kažem, ali možda ja grešim, vi ste možda živeli ne znam gde. Ja govorim kako je izgledalo tamo gde sam ja živeo. I loše patike kad imaš bilo je vrlo ružno, deca su surova i pitanje odrastanja jednog deteta je vrlo kompleksno pitanje u društvu ovakvom kao što je naše. Ja bih voleo da mi ličimo na Holandiju. Bojim se da se vi svi varate koji mislite da mi ličimo na Holandiju. Mi treba da se borimo da budemo takvi, ali nemojte tražiti da u 2006-oj budemo to. Mi se borimo, ali ta borba mora imati realan rezultat. Vi možete biti u opoziciji i ponašati se tako kako se neki ponašaju, pričati šta god ko želi da čuje i to sve lepo zvuči, ali borba mora da ima neki realan rezultat. Mi mislimo da način na koji se borimo daje realan rezultat u situaciji kada ste realno manjina, a mi jesmo manjina u ovom momentu i ne možemo da se izborimo za sve ono što bismo mi želeli, a što biste i vi želeli.

Nismo u Vladi, ne znam zašto gospođa mene pomenu za Velju Ilića, mi smo protestovali, tražili smo smenu cele Vlade, tražili smo smenu svih mogućih ministara, ne znam koga nismo, protivili smo se mnogo čemu. Gospođa Snežana i ja u jednoj normalnoj atmosferi, naravno, smo debatovali više puta i imamo potpuno različite stavove i vrednosne sudove o radu Vlade Republike Srbije, tako da ovde sad nije prilika da to radimo i neću dalje širiti tu temu. Gospođa je zamenik šefa poslaničke grupe, ja sam zamenik kod mene, pa onda mi pričamo o tim temama. U tom smislu sam mislio, nisam mislio da je neko ovde nekompetentan, daleko bilo, samo sam mislio da očigledno imamo različit pristup diskusiji koji proizilazi verovatno iz ko zna čega. Nisam hteo da uvredim koleginicu ako je mislila na tako nešto. Priznajem da ja nisam pogledao spisak učesnika, izvinjavam se, to je moja greška.

Vi kažete da moram da vodim računa i da onim što sam rekao ja podgrevam nasilje. Ne slažem se sa vama. Zaista, kad je bilo nasilje, kad je bila parada 2001. mi kao stranka jesmo reagovali i lično sam se zgrozio nad time. Ne mogu da shvatim da neko zbog drugačijeg bilo kakvog opredeljenja vrši nasilje nad nekim. Govorim o bilo kakvom opredeljenju, verskom, seksualnom. Ne mogu da shvatim to nasilje, tako da nisam adresa da meni uputite to. Rekao sam samo moj stav o tome da je u Beogradu nezgodno i ako idete u školu a tata vam je alkoholičar. Govorim vam o tome, samo sam to stavio kao temu kada govorite o tome da li gej brakovi treba da imaju usvojenu decu. Ne znam da li u Holandiji imaju taj problem, a li vam kažem to dete bi imalo nesrećno vankućno detinjstvo, u školi. Ne znam da li ste imali sličnu situaciju. Mom prijatelju jednom je umro otac dok je bio u osnovnoj školi („Braća Baruh“, Miloš Ćurčić se zove on), a ovi iz odeljenja njegovog su vikali „Ti nemaš tatu, ti nemaš tatu!“. O tome razmišljam kada govorim kakvo dete treba da ima detinjstvo i da li je zgodno da dete se poveri da bude usvojeno od homoseksualnog para. Ja sam protiv, ne kažem da ukoliko naučna saznanja stručnjaka budu drugačija nisam spreman da menjam svoje mišljenje. Sada sam protiv toga definitivno, tu nema šta. Ne vidim da time što sam protiv nečega izazivam nasilje.

Znate čime se rešava nasilje - ima nasilnika svakakvih, partizanovci tuku zvezdaše itd. - to se rešava kaznama. Znači, ako ja kažem da sam partizanovac, ne znači da sam pozvao na nasilje protiv žena. Ne mislim da izazivam nasilje time što sam rekao svoj stav. Nisam za usvajanje dece kod homoseksualnih brakova, žao mi je što se vi ne slažete sa mnom, vi

imate pravo na svoj stav, ja imam pravo na svoj. Ako se nekad bude usvojio zakon, ja ću poštovati sve i nikad neću deliti ljude. Mi kao politička partija još nismo razmatrali to pitanje i ne želim o tome da govorim. Evo, gospođa pita što sam onda došao, ja se stvarno izvinjavam zbog dolaska. Znaš šta je meni neverovatno? Ja sam bio poslanik kad je njen lider bio šef poslaničke grupe. Vi ne biste postojali ovde i razgovarali da se on čovek nešto pita, tako da mi je više... nadam se da se uskoro završava, teško je tolerisati ovu osobu pored sebe.

Mladen Antonijević, student međunarodnih odnosa, član LDP:

Imam par pitanja. Prvo pitanje jeste zašto se gospodin Marković i gospođa Stojanović-Plavšić toliko protive političkom kada jesu političari i kada uzmemo u obzir da jedine prave sistemske, pa samim tim i društvene reforme, a i obratno, mogu da se vrše kroz izvršnu, sudsku i zakonodavnu vlast, kroz parlament i ostale sektore, što nije ništa više nego politika čista? Ako ne tako, kako? Da li u botaničkoj bašti uz kafu ili kroz ozbiljne institucije? Drugo pitanje za vas, gospodine Markoviću. Pošto ste rekli da ste tako, eto, 10% populacije ove zemlje izbacili iz Ustava zato što ste doneli kompromis u smislu da li je bolje da imamo stari Ustav ili da nemamo 10% stanovništva u tom Ustavu, mene interesuje gde je granica, tj. kad ćete stati, pošto ste tako ponizili ljudsku slobodu i prirodu? Treće pitanje je za organizatore. Da li je, a ako nije zašto nije, pozvan neko od predstavnika Srpske pravoslavne crkve, ne zato što ja imam neku sklonost, nego zato što oni predstavljaju vrlo bitan segment društva u ovoj temi, zato što 85% populacije veruje njima?

Milan Marković (predstavnik DS-a):

Nisam rekao da se mi protivimo razgovoru o politici na bilo koji način. Snežana i ja nismo ovo razumeli kao neko predizborno sučeljavanje stavova.

Mladen Antonijević, student međunarodnih odnosa, član LDP:

Ajde da ga izbacimo iz ovog vremenskog konteksta. Suočavanje stavova je predizborno samo jer je sada. Hajde da zamislimo da nema izbora, jel može tako?

Milan Marković (predstavnik DS-a):

Može, ali bi onda bio drugačiji sastav. Nešto drugo želim da vam kažem. Ovde se stalno pominja neke teme, ja se slažem, neke stvari su bile spore, neke su morale biti na dnevnom redu, nisu bile na dnevnom redu, tu nema nikakve dileme. Ja sam tamo svedok pet-šest godina hiljadu stvari. Pa šta da vam kažem kada smo sad u ovom sazivu šest meseci ispravljali gruba kršenja ljudskih prava koja su ostala od strane gospodina Vladana Batića i Čedomira Jovanovića da Vlada postavlja javne tužioce. Pa o čemu pričamo mi? Mi pričamo o zemlji gde Vlada postavlja javne tužioce i manipuliše njima i sad naravno to su borci za slobodu. Govorim nema se vremena, nije se imalo vremena za sve. Slažem se da su mnoge stvari mogle bolje, mogle brže, da ne mislim tako ja ne bih bio protiv Vojislava Koštunice.

Gospodica pomenu crkvu malopre. Pa mi smo se dva meseca bukvalno svaki dan svadali sa vladajućom koalicijom oko toga da li je sakralno nasleđe crkveno ili pripada čovečanstvu. Nismo mogli fizički da se obračunamo sa njima, žao mi je, imaju 128 ili 129 poslanika, fizički nismo mogli da nametnemo naš stav. Ja sam svestan problema sa kojim se suočava ova populacija, meni je to potpuno jasno. Spreman sam sve da učinim. Kada dođe zakon, da Boris dođe kod mene, nadam se biću u parlamentu Srbije, da dođe Boris (kao i kada je svaki zakon, svaki dan sam u parlamentu), da dođe da meni pomogne da što bolje učestvujem u toj raspravi, da podnesemo amandmane. Siguran sam da Demokratska stranka neće odbiti nijedan od ovih amandmana o kojima je Boris maločas govorio. Tako se vodi politička borba, tako se dolazi do kvalitetnog zakona. Morate razumeti, nismo sami na svetu, niko ovde nije sam, niste ni vi sami, nisam ja sam, nije Snežana sama, samo neki misle da su sami i da od njih zavisi sve, ali nisu ni oni sami. Mi imamo društvo u kome živi 8 miliona ljudi, koji različito misle. Važno je da mi koji mislimo progresivno utičemo na ostatak društva, ali prosto to ne možemo time što ćemo taj ostatak društva ignorisati, niti možemo time što ćemo odbiti da učestvujemo u društvenim procesima. Mi to možemo samo tako što ćemo pokušati da objasnimo naše ideje, da dobijemo poverenje i onda da budemo lideri u nekim reformama. Malo naivno ulazimo u ovu priču, ne možemo sve danas, ne možemo sve odmah. I ja bih voleo kao i vi, ali ne može.

Snežana Stojanović - Plavšić (predstavnik G17+):

Ja ću pokušati da odgovorim na više ovih pitanja obzirom da sam čekala na reč. Što se tiče političkog stava ja imam jasan politički stav po ovom pitanju i ja sam ga rekla u startu, čini mi se. Mislim da me je većina dobro razumela i da sam ja vrlo jasno rekla politički stav svoje stranke. To što sam dodala da sam i psiholog mislim da nije nešto što treba da bude sporno u celoj ovoj priči i ja ću ponoviti opet šta sam rekla ...

(kraj snimka posle dva sata i osam minuta od početka tribine)